

(Yttrande, 2009-05-19)

Regeringen
Kulturdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Yttrande över betänkandet Kraftsamling (SOU 2009:15)

Riksförbundet Sveriges museer (RSM) har ombetts att yttra sig över Museikoordinatorns betänkande *Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat* (SOU 2009:15). I det följande redovisas RSM:s synpunkter och ställningstaganden på betänkandet.

RSM representerar ca 150 medlemsmuseer i hela landet, med ett sammanlagt antal museibesök på omkring 15 miljoner per år.

Inledningsvis vill RSM framhålla att Sveriges museer förvisso har ett antal gemensamma nämnare. Men det finns också betydande skillnader genom: olika huvudmannaskap, organisationsform, ekonomisk omsättning, geografisk lokalisering, samlingsområden och kompetens, m.m. Detta måste vara en central utgångspunkt för alla ansatser som syftar till ökad samordning inom museisektorn. Samordning kan inte syfta till att "ensa". Samordning måste i hög grad utgå från vinster för de enskilda museerna och för den publik vilken de tjänar. Samordning bör därmed så långt som möjligt utgå från "smarta lösningar" i form av flexibla nätverk och partnerdrivet samarbete, inte i första hand tvingande och kostnadskrävande centralistiska lösningar.

RSM delar och sympatiserar i hög grad med Museikoordinatorns ambitioner att utveckla en ökad samordning kring ett antal centrala områden inom museisektorn, men föreslår nedan delvis andra lösningar för att utveckla en sådan samverkan som får anses ändamålsenlig inom museiområdet.

Kap. 2.1 K-samsök

RSM välkomnar Riksantikvarieämbetets och andra institutioners initiativ att utveckla en samsökningsfunktion för digital tillgång till museernas samlingar och delar Museikoordinatorns bedömning att det finns betydande vinster ur ett brukarperspektiv med en sådan tjänst. Den flexibla lösning som man valt för detta ger förutsättningar för ett brett deltagande, där även mindre museer utan alltför stora kostnader kan ansluta sina samlingar. Samtidigt bör det kanske framhållas att projektet i sig knappast kommer att leda till några ekonomiska eller administrativa samordningsvinster för museerna själva.

Kap. 2.2 Samlings- och föremålsvård

RSM vill framhålla att det förvisso kan vara angeläget med ett övergripande stöd vad gäller föremålsfrågor på central nivå, men värdet av ett sådant stöd kan ifrågasättas då resurser för t.ex. konservering och föremålsvård till stora delar helt saknas på många museer runt om i landet. RSM skulle välkomna en analys av hur dagens befintliga konserveringsresurser kan utnyttjas på ett optimalt sätt i relation till de behov som finns på området.

Kap. 2.3 Lån och depositioner

RSM *avstyrker* Museikoordinatorns förslag att regeringen bör uppdra åt de centrala museerna att göra en särskild översyn av sådant material i deras förvaltning som har oklara ägarförhållanden. RSM delar visserligen uppfattningen att det är angeläget att skapa klarhet i eventuellt oklara

ägarförhållanden som kan förekomma (det handlar nästan uteslutande om frågan hur äldre lån depositioner mellan de olika statliga museerna skall regleras), men menar att detta inte nödvändigtvis bör prioriteras på bekostnad av andra angelägna arbetsuppgifter på de aktuella museerna. De centrala museerna bör själva, och i samverkan med varandra, ges förtroendet att arbeta vidare med denna fråga på det sätt de finner lämpligt.

RSM *tillstyrker* förslaget att förtydliga lagstiftningen vad avser gallring av föremål ur de statliga museernas samlingar (kap. 2.3.4).

2.4 Forskningsfrågor

RSM välkomnar det fokus på frågor om forskning och utveckling som Museikoordinatören lyfter fram. Museerna har en central roll att spela inom forskningsområdet, såväl som utförare som genom att svara för grundläggande infrastruktur inom forskningsområdet, bl.a. genom att göra samlingarna tillgängliga för forskning. Det är synnerligen angeläget att resurser tillförs museernas arbete med FoU-frågor. Detta bör dock inte ske genom omfördelning av befintliga medel i museisektorn, utan förutsätter att resurser tillförs ändamålet från annat håll (jfr. avsnitt 5.10).

2.5 Kompetensförsörjning, fortbildning och internationellt utbyte

RSM instämmer i Museikoordinatörens bedömning att museisektorns kompetensförsörjning samt det internationella erfarenhetsutbytet är en viktig framtidsfråga. RSM delar vidare bedömningen att Riksförbundet Sveriges museer i egenskap av representant för den svenska museisektorn bör kunna spela en central roll för att i samverkan driva och utveckla sådana frågor (se vidare avsnitt 5.12).

2.6 Publik och pedagogik

RSM delar Museikoordinatörens bedömning att det inom de publika och pedagogiska fälten finns behov av samordnat stöd till erfarenhetsutbyte och metodutveckling. Dock lämnar Museikoordinatören inga konkreta förslag på hur detta skulle ske, vilket är beklagligt. RSM menar dock att det kan finnas skäl att närmare överväga Riksställningens ansvar och roll för att mer aktivt stödja sektorns utveckling inom området som rör utställningar.

3.1 Centralmuseernas administration

RSM *avvisar* Museikoordinatörens bedömning vad gäller centralmuseernas administration. Resultatet av den kartläggning som genomförts har inte redovisats på ett sådant sätt att det går att ta ställning. Enligt RSM:s mening är den utredning och analys som ligger till grund för koordinatörens ställningstaganden i denna del otillräcklig, om inte undermålig. Det partnerdrivna arbete som påbörjats mellan olika myndigheter med att samordna olika delar av verksamheten bör uppmuntras. Det arbete som därutöver pågår på "koncernnivå", dvs. inom statsförvaltningen som helhet med att samordna olika administrativa frågor (t.ex. e-fakturahantering m.m.) bedöms också leda till vinster även för de statliga museerna.

3.2 Centralmuseernas hyror

RSM delar Museikoordinatörens bedömning att det är angeläget att vidta sådana åtgärder som långsiktigt kan lösa de problem med centralmuseernas hyror som återkommande aktualiserats det senaste decenniet. Särskilt i samband med den årliga så kallade pris- och löneomräkningen bör museernas speciella situation på lokalområdet särskilt beaktas.

4. Internationella utblickar

RSM välkomnar det arbete Museikoordinatören genomfört med internationella jämförelser. Utredningen och analysen utgör ett mycket värdefullt underlag i arbetet med fortsatt utveckling av det svenska museiväsendet. Resultatet visar bl.a. att en väl fungerande samverkan inom museisektorn förutsätter dels en tydlig samordning på nationell nivå och dels en stark sektorssamverkan genom ett Riksförbund eller motsvarande, med tillräckliga resurser för att verka aktivt.

5.2.1 Ansvarsmuseer som stödstruktur

RSM *avstyrker* förslaget om att omfördela de medel som idag utgår till ansvarsmuseerna i samband med att ansvarsmuseifunktionen avskaffas. RSM har i princip inga invändningar mot av själva ansvarsmuseirollen som sådan avskaffas, men även om ansvarsmuseirollen ända sedan den infördes på 1980-talet inte varit tillräckligt tydligt definierad bör inga nedskärningar ske på de befintliga museernas anslag då detta skulle leda till ökade problem med bl.a. samordningen inom sektorn. RSM har uppfattat att t.ex. det så kallade SAMDOK-arbetet som samordnas av Stiftelsen Nordiska museet, samt stöd i säkerhetsarbete m.m. för mindre museer i hela landet skulle hotas, vilket vore kontraproduktivt med hänsyn till syftet med Museikoordinatörens uppdrag. Dessutom,

Riksförbundet Sveriges museer

Riksförbundet Sveriges museer tar tillvara och driver den svenska museisektorns gemensamma intressen.

menar RSM, saknas skäl att bygga upp en museikoordinatorfunktion på central nivå av en sådan omfattning som Museikoordinatorn föreslår, varvid motivet för nedskärningen faller bort.

5.2.4 Riksförbundet Sveriges museer

RSM delar i allt väsentligt den beskrivning och bedömning som Museikoordinatorn gör vad gäller Riksförbundet och dess verksamhet. RSM vill särskilt lyfta fram det faktum att RSM idag inte uppbär något ekonomiskt stöd från staten, vilket är ovanligt i en internationell jämförelse (se vidare avsnitt 5.12).

5.4.1 Funktioner inom Riksantikvarieämbetet

RSM *tillstyrker* förslaget att Riksantikvarieämbetet ges i uppdrag att fortsätta förvalta projektet K-samsök. RSM vill särskilt framhålla betydelsen av att projektet även ges aktivt stöd av andra berörda myndigheter, i första hand Kulturrådet, samt att en nära samverkan sker med Riksarkivet och Kungl. Biblioteket för att säkerställa ett brett ABM-perspektiv.

RSM är mer tveksam till RAÄ:s eventuella roll som nationell expertmyndighet för frågor som rör samlings- och föremålsvård på museerna. RSM avvisar bestämt att RAÄ skall ges någon som helst normerande eller styrande roll på området. RAÄ:s funktion av stöd för museisektorn vad gäller frågor som för samlingar och föremålsförvaltning kan bör utvecklas och förtydligas vidare, med sikte på att optimera användningen av de statliga resurser som finns inom föremåls- och konserveringsområdet.

5.4.2 Funktioner inom Riksutställningar

RSM är positivt till att Riksutställningars stödjande roll vad gäller omvärldsbevakning, utställningar, nya medier, teknik och logistik fortsätter att utvecklas. RSM bedömer att Riksutställningar har goda förutsättningar att i ännu högre grad än hittills fylla en viktig funktion inom detta område i relation till Sveriges museer och välkomnar det arbete som redan inletts i denna del.

5.5 Befintliga resurser måste samordnas. Inrätta en samordningsfunktion för museerna

RSM delar i princip museikoordinatorns bedömning att det krävs en tydligare samordning av statens insatser inom museiområdet. RSM vill i det sammanhanget framhålla vikten av att museifrågornas hantering på övergripande statlig nivå tydligt definieras och att samordningen inom staten och mellan statens funktioner inom området och landets museer blir så effektiv som möjligt.

Koordinatorn föreslår att en ny samordnande funktion för museifrågor inrättas inom Riksantikvarieämbetet (alternativt inom den av Kulturutredningen föreslagna sfärmyndigheten för samtid, historia och livsmiljö i vilken Riksantikvarieämbetet föreslås ingå) och att motsvarande fem tjänster förs över från Statens kulturråd samt ytterligare två tjänster förs över från Kulturdepartementet, samt att ytterligare resurser skjuts till genom nedskärningar och omprioriteringar från bl.a. centrala museer och de regionala museerna.

Som framgår av Riksförbundets synpunkter på avsnitt 5.12 anser vi att RSM bör ges en större roll att arbeta med frågor som Museikoordinatorn i huvudsak placerat på övergripande statlig nivå. RSM menar vidare att Museikoordinatorn överskattar storleken på den museisamordnande funktion som krävs för statens hantering inom området. Enligt RSM:s mening har museikoordinatorn underskattat de problem som finns med att inrätta en stor, central administrativ koordineringsresurs. Erfarenheter från andra områden pekar bl.a. på att det över tid tenderar att utvecklas ett betydande avstånd mellan en sådan central funktion och den praktik vilken en sådan funktion skall samordna.

RSM menar tvärtom att museisektorn själv i stor utsträckning är lämpliga att svara för samverkan och samordning kring ett antal centrala frågor som berör museernas kärnverksamhet. RSM vill erinra om att ett väl fungerande samverkan främjas av stort förtroende, korta avstånd och partnerdriven samverkan med tydlig inriktning på "vinna-vinna" situationer för de inblandade parterna.

RSM anser att museifrågorna på övergripande statlig nivå lämpligen även i fortsättningen i huvudsak hanteras genom någon av de befintliga myndigheterna på kulturområdet. RSM har inga synpunkter på vilken. Om en sådan lösning skulle väljas bör dock myndighetens uppdrag på området ses över och förtydligas.

Mot denna samlade bakgrund *avstyrker* RSM Museikoordinatorns förslag i sin nuvarande utformning om att inrätta en ny museikoordineringsfunktion, samt att 3,5 miljoner kronor förs över från ansvarsmuseerna för att finansiera samordningsfunktionen. RSM menar att en lämplig

Riksförbundet Sveriges museer

Riksförbundet Sveriges museer tar tillvara och driver den svenska museisektorns gemensamma intressen.

samordning på statlig nivå kan uppnås inom ramen för de resurser som Kulturrådet, Regeringskansliet och Riksantikvarieämbetet disponerar idag.

5.6 Samordningsfunktionens uppgifter

I enlighet med vad som anförts avseende avsnitt 5.5 delar RSM bedömningen att stödfunktioner för museisektorn som helhet kan bidra till vinster i verksamheten. RSM ställer sig dock *avvisande* till den mycket stora och breda roll som föreslås ges till koordineringsfunktionen, och menar att en betydande del av den samverkan som krävs lämpligen hanteras av museerna själva genom Riksförbundet Sveriges museer. Statens roll bör begränsas till statens grundläggande uppgifter och sådana som ingen annan aktör kan hantera bättre, såsom bidragsgivning, officiell statistik osv. Olika policyfrågor som berör hela museisektorn bör knappast ingå inom ramen för statens åtagande på området. Staten bör heller inte ha en samordnande funktion gentemot landets museer, utan snarare ett serviceperspektiv på sin verksamhet.

Det är angeläget att Sveriges museer ges förbättrade förutsättningar för ökad samverkan kring ett antal verksamhetskritiska frågor, men Sveriges museer behöver inte bli samordnade av en koordineringsfunktion inom en statlig kulturmyndighet.

5.7.1 Centralmuseerna, anslag 8:1 och 8:2

Centrala museer samverkar idag inom en rad olika områden och utvecklingen går mot en ökad sådan samverkan, såväl vad gäller museernas kärnverksamhet som administrativ samverkan när sådan kan vara lämplig. De statliga museerna samverkar också på en övergripande "koncernnivå", dvs. inom statsförvaltningen, bl.a. inom det administrativa och personalpolitiska området. Således har de statliga museerna i likhet med andra myndigheter t.ex. infört elektronisk fakturahantering samt har en delvis gemensam personalpolitik. RSM välkomnar ett fortsatt sådant samverkans- och effektiviseringsarbete på övergripande statlig nivå kring administrativa frågor.

Däremot, menar RSM, är det en felsyn att se de centrala museerna som en egen plattform för att utveckla samverkan kring övergripande administrativa frågor. När det gäller frågor om t.ex. lönehantering eller att utveckla digitala lösningar för personaladministration eller liknande, finns det inga skäl att avgränsa en sådan samverkan till de centrala museerna. Sådana frågor kan ofta och med fördel hanteras på "koncernnivå", eller i andra konstellationer. T.ex. svarar idag Kammarkollegiet för en effektiv löneadministration, där de myndigheter som så bedömer lämpligt kan ansluta sig. RSM, som anser att betänkandet ger en alltför onyanserad bild av förhållandena vad gäller de centrala museernas administration, *avvisar* därmed Museikoordinatorns förslag i denna del.

5.7.3 Gruppen vissa museer

RSM finner inget som utesluter att en statlig samordnande funktion kan ha till uppgifter att svara för vissa operativa uppgifter i anslutning till regeringens hantering av statsunderstödda museer under anslaget 8:2 och *tillstyrker* därmed i princip förslaget. RSM är dock tveksam till om detta i praktiken innebär någon betydande resursvinst för Regeringskansliet.

5.7.4 Äjtte – ett centrum för samisk kultur

RSM *tillstyrker* Museikoordinatorns förslag om att stärka och förtydliga Äjtte – svenskt fjäll- och samemuseums roll genom att inordna museet under anslag 8:4, Vissa museer.

5.8 Stärkt kulturpolitiskt ansvar för statliga samlingar som inte sorterar under Kulturdepartementet

RSM *tillstyrker* i princip Museikoordinatorns förslag om att stärka det kulturpolitiska ansvaret för statliga museisamlingar som inte sorterar under Kulturdepartementet. RSM ser det som synnerligen angeläget att säkerställa att nationellt betydelsefulla samlingar säkras, t.ex. i samband med ombildningar. Samtidigt vill RSM tydligt markera vikten av att inte bara samlingarna i sig, utan även den *verksamhet* som bedrivs i anslutning till samlingarna och som syftar till att göra dem tillgängliga samt att dokumentera, tolka och förmedla dem också omfattas av ett sådant starkt ansvar. Det är angeläget att de statliga museer som inte sorterar under Kulturdepartementet ges stabila och rimliga ekonomiska förutsättningar för att bedriva sin verksamhet.

5.10 Samla befintliga utvecklingsmedel i en pott för nationellt prioriterade forsknings- och utvecklingsprojekt

RSM delar i princip Museikoordinatorns bedömning att det är angeläget att skapa nya finansieringskällor med rörliga medel för forsknings- och utvecklingsprojekt inom museisektorn. RSM *avstyrker* dock förslaget i sin nuvarande utformning, med hänvisning till att det inte får anses ändamålsenligt att göra en omflyttning av medel som redan idag har ändamålsenlig användning för det ändamål som Museikoordinatorn föreslår. RSM menar att de resurser för forskning och

Riksförbundet Sveriges museer

Riksförbundet Sveriges museer tar tillvara och driver den svenska museisektorns gemensamma intressen.

utveckling som regionala museer samt vissa statliga museer disponerar idag är angelägna och ger goda resultat. RSM föreslår istället att medel tillskjuts från annat håll för att möjliggöra de syften som Museikoordinatorn lyfter fram.

5.11 Svenska spel som finansieringskälla

RSM är i princip positiv till att pröva nya möjligheter till ökad finansiering av museisektorn, men vill i detta sammanhang erinra om att förvaltningen av det nationella kulturarvet är ett grundläggande statligt intresse som bör finansieras via statsbudgeten. Dagens offentliga finansiering av museiverksamhet kan inte ersättas av en finansiering via t.ex. Svenska spel.

5.12 Stärk Riksförbundet Sveriges museer

RSM *tillstyrker* Museikoordinatorns förslag om att stärka Riksförbundet Sveriges museer genom ett årligt verksamhetsbidrag. RSM vill betona betydelsen av att bidraget sätts i relation till de uppgifter som Förbundet förväntas svara för. Mot den bakgrunden vill RSM förorda ett verksamhetsbidrag på omkring 2,5-3 miljoner kronor, för att RSM skall kunna svara inte enbart mot de snävare uppgifter som Museikoordinatorn föreslår, utan även skall kunna axla ett bredare ansvar för sådana frågor som vi menar inte bör administreras av en statlig museikoordinatorsfunktion utan med fördel hanteras av RSM. Flera av de samverkans- och utvecklingsprojekt som redovisas i kap. 2 är exempel på sådana.

5.13 Satsa aktivt på ansvarstagande för centralmuseernas samlingar i de kommande årens generationsväxling

RSM delar Museikoordinatorns bedömning vad gäller insatsbehoven för den långsiktiga förvaltningen av de statliga museisamlingarna. RSM *föreslår* att regeringen i nuvarande läge med hög och ökande arbetslöshet prövar möjligheten att förlänga Accessprojektet, alternativt skapar förutsättningar för en generationsväxling i arbetet med museisamlingarna.

Det är synnerligen angeläget att så mycket som möjligt av den kompetens som byggts upp på museerna i anslutning till Accessprojektet kan behållas. Detta skulle också vara en möjlighet för många att slippa gå ut i arbetslöshet i svåra ekonomiska tider. RSM menar att det torde vara möjligt att åstadkomma en för statsbudgeten neutral, eller till och med fördelaktig, ekonomisk lösning på detta område som säkerställer fortsatt anställning för unga akademiker och som samtidigt bidrar till att hålla nere arbetslösheten, underlättar en generationsväxling på museerna och bidrar till att utveckla kvaliteten på Sveriges museisamlingar. En sådan satsning bör omfatta alla landets museer, inte enbart de statliga.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen för Riksförbundet Sveriges museer: Lars Amréus, Ann-Charlotte Backlund, Siv Godberg, Maria Malmlöf, Gunnar Nordlinder, Robert Olsson, Mats Persson samt Robert Sjöo.

Riksförbundet Sveriges museer

Lars Amréus
ordförande